

ДОКУМЕНТИ

УДК 94 (437=161.2)“1921–1939”.613.87

МАТЕРІАЛИ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ ЄПИСКОПА ПІДПІЛЬНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ ГРИГОРІЯ БАЛАГУРАКА Част. 1

Оксана СІРЕЦЬКА (ЗАТОРСЬКА)

*вул. Карпатська 6, кв. 38,
03087, Івано-Франківськ, Україна,
e-mail: siroksana@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.35.163-178
ORCID: 0000-0002-6286-538X*

Олег ЄГРЕШІЙ

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
кафедра історії України і методики викладання історії
вул. Шевченка, 57, 76018, Івано-Франківськ, Україна
e-mail: ludyna@ukr.net
DOI: 10.15330/gal.35.163-178
ORCID: 0000-0002-0639-910X
RESEARCHER ID 4790-2019*

У статті автори розкривають матеріали кримінальної справи єпископа підпільної Української Греко-Католицької Церкви Григорія Балагурака, які були заведені на нього радянськими спецслужбами у 1949 р. Нині ця справа (№ 7498 П) зберігається у Державному архіві Івано-Франківської області (фонд Р-2157). У статті подалося за мету висвітлити лише уривок кримінальної справи, заведеної на владу Г.Балагурака, де зображається протокол допиту священнослужителя. Автори цих рядків при перекладі з російської мови на українську намагалися максимально зберегти автентичність документу.

Збережено також автентичність мови слідства, акцентовано на найбільш промовистих матеріалах допиту священнослужителя. Радянські спецоргани намагалися розвідати інформацію про підпільних отців УГКЦ, які залишилися на свободі, з'ясувати їхні імена та місця проживання. Особливий інтерес представляє анкета єпископа Григорія Балагурака, поміщена також у кримінальній справі. У ній міститься цінна пізнавальна інформація про місце народження, адресу, національність, громадянство, освіту, професію і спеціальність, склад сім'ї, соціальне походження арештованого.

Ключові слова: *Матеріали кримінальної справи, єпископ, Григорій Балагурак, підпільна Українська Греко-Католицька Церква, радянські спецоргани.*

Із проголошенням державної незалежності України, 1991 р., з'явилася можливість розсекретувати кримінальні справи, заведені радянськими спецорганами проти осіб, громадянська позиція яких не відповідала тогочасним загальноприйнятим стандартам. До числа таких осіб належали і священнослужителі Української греко-католицької Церкви (УГКЦ), які не прийняли постулатів Львівського псевдособору 1946 р. про об'єднання з Російською православною Церквою й залишилися вірними своїм переконанням. Частина священників “катакомбної” УГКЦ, які були ув'язненими у другій половині 1940-х – 1960-х рр. у 1990-х було реабілітовано, але це не “закрило теми”, бо кримінальні справи на цих осіб продовжували бути засекреченими і недоступними для опрацювання істориками. Такі кримінальні справи видавалися для опрацювання науковцям тенденційно або не видавалися зовсім. Декомунізаційні процеси в Україні, які розпочалися одразу ж після Революції Гідності 2013–2014 рр. пришвидшили можливості широкої реабілітації, яка стане можливою лише тоді коли фахові історики, отримавши “на руки” донедавна засекречені, чи то “напівзасекречені” кримінальні справи зможуть їх різносторонньо опрацювати.

Зрозуміло, що кримінальні справи Міністерства державної безпеки УРСР як першоджерела мають свої особливості і як правило хибують характерним суб'єктивізмом, іноді неточностями, часом довільним трактуванням біографій історичних осіб тощо. Разом із тим, ці першоджерела містять дуже цінну статистичну, “подієву” інформацію, суттєво доповнюють існуючу історичну джерельну базу. Кримінальна справа № 7498 П заведена радянськими спецслужбами на підпільного єпископа Станиславівської єпархії Григорія (Володимира – *світське ім'я*) Балагурака не становить виключення з правил.

Наведемо декілька вступних уривків щодо біографії цього релігійного діяча. Народився він 1 серпня 1909 р. у м. Станиславові. Початкову освіту Володимир здобув у загальній школі у Станиславові та Косові. Із дитинства відчув у собі духовне покликання, навчався у Бучацькому місійному інституті імені св. Йосафата, на вищих гімназійних студіях гуманістики у Лаврові. У вересні 1925 р. вступив до Василянського монастиря у Крехові, де склав перші тимчасові обіти. Вічні обіти склав у Василянському Чині, у грудні 1934 р. отримавши монаше ім'я Григорій. Рукоположений на священника єпископом Йосафатом Коциловським, 21 травня 1936 р. у Жовкві¹. З 1936 по 1938 рр. о. Григорій, ЧСВВ перебував у монастирі отців Василян у Станиславові. Із першого січня 1937 р. о. Григорій був сотрудником у с. Угорники (нині – Івано-Франківська ОТГ). У 1939 р. Г.Балагурак перебував у Кристинопольському монастирі отців Василян, де був вікарієм, сотрудником адміністратора парафії, управителем канцелярії та виконував деякі інші духовні обов'язки. Упродовж 1940–1941 рр. о. Григорій, ЧСВВ – адміністратор парафії у с. Пархач (нині – с. Межиріччя) Сокальського району Львівської області. З 1941 по 1945 рр. о. Григорій, ЧСВВ був ігуменом монастиря Отців Василян у Станиславові². Навесні 1945 р. станиславівський єпископ Григорій Хомишин таємно хіротонізував ігумена о. Григорія Балагурака, ЧСВВ на єпископа і призначив генеральним вікарієм Станиславівської єпархії. Після закриття монастиря Отців Василян у Станиславові владика Григорій Балагурак до 1946 р. перебував у Гошівському і Погонському монастирях. У 1948 р. єпископ Г. Балагурак працевлаштувався на роботу слюсарем-механіком в артіль імені Горького в Станиславові, де працював до свого арешту радянськими спецслужбами, 15 жовтня 1949 р³. Причиною арешту стало, зокрема, те, що він: “Являється нелегальним греко-католическим єпископом Станиславівської єпархії и руководит антисоветской деятельностью униатской оппозиции”. (“Постанова на арешт” від 13 жовтня 1949 р.).

Відзначимо, що особі Володимира Балагурака присвячені нині здебільшого популярні і науково-популярні (меншою мірою!) напрацювання, авторами яких переважно виступили особи духовного стану.

У статті посталено за мету висвітлити лише уривок кримінальної справи, заведеної на владика Г. Балагурака, де зображається протокол допиту священнослужителя. Автори цих рядків при перекладі з російської мови на українську намагалися максимально зберегти автентичність документа (*Документ друкується зі скороченням*).

Балагурак Володимир Ілліч, Бахталовський Роман Данилович, Совяк Ярослав Михайлович: у 3-х томах. Том 1.

Почато 10 серпня 1949 р. Закінчено червень 1950

Справа 7498 П

¹ Голомідова М. (сестра Християна). Слуга Божий Григорій Балагурак ЧСВВ. URL: <https://osbm.in.ua/news/publish/nadzvychaino-dobryi-i-duzhe-vvichlyvyi-spogady-pro-slugu-bozhogo-grygoriya-balaguraka-chsvv>.

² Палій Н. Мученики за віру: єпископ Григорій (Володимир) Балагурак. URL: https://risu.ua/mucheniki-za-viru-uepiskop-grigoriy-volodimir-balagurak_n99781; Пелипейко І. Балагурак Володимир Ілліч. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=41130

³ Делятинський Р., Єгрешій О., Соловка Л. “Від Голгофи через катакомби до Воскресіння”: до 70-х роковин Львівського псевдо-собору 1946 р. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ “Добрий пастир”*. Богослов'я : збірник наукових праць. / гол. ред. Р. А. Горбань. Вип. 9 : До 70-х роковин Львівського псевдо-собору. Івано-Франківськ : ІФБУ, 2016. С. 48.

Протокол допиту:

Допит почато 15 жовтня 1949 р. о 19 год. 00 хв.

Допит закінчено 16 жовтня 1949 р. о 3 год 00 хв.

1. Прізвище ім'я по батькові. *Балагурак Володимир Ілліч*

2. Рік народження *1909 р.*

3. Місце народження *м. Станиславів*

4. Адреса. *Станиславів, вул Вигнута 18*

5. Партійність. *Безпартійний*

6. Національність. *Українець*

7. Громадянство. *СРСР*

8. Паспорт або інші документи № *58803* і виданий *6 серпня 1949 р*

9. Освіта. *Вища богословська освіта*

10. Професія і спеціальність. *Священик*

11. Рід занять. *Механік автосправи артілі ім. Горького*

12. Склад сім'ї. *Неодружений*

13. Соціальне походження. *З робочих*

14. Суспільна і політична діяльність в минулому. *Не було*

15. Урядові нагороди *Не має*

16. Воєнне чи спеціальне звання. *Не має*

17. Відношення до військової справи. *Військовозобов'язаний*

18. Участь у Вітчизняній війні. *Участі не брав*

19. Чи має поранення і контузії. *Не має*

20. Чи був на території, окупованій противником? *Проживав на окупованій території в м. Станіславі*

21. Чи був учасником банд і антирадянських організацій? *Ні*

22. Судимості. *Ні¹.*

Свідчення обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча.

Запитання. Розкажіть детально, в 1945 р. після створення Ініціативної групи священиків по з'єднанню Греко-католицької церкви з Російською православною церквою, яку позицію Ви особисто зайняли?

Відповідь. Я був і залишився переконаним греко-католиком. Тому з 1945 р., коли була створена Ініціативна група по з'єднанню Греко-католицької церкви з Російською православною церквою, я відмовився від з'єднання як і всі монахи, які знаходилися при монастирі під моєю опікою.

Запитання. Слідству відомо, що Ви є нелегальним єпископом Греко-католицької церкви Станиславівської єпархії. Розкажіть детально ким і коли Ви були призначені єпископом².

Відповідь. У квітні 1945 р. після арешту єпископа Хомишина, ректор станиславівської духовної семінарії Бойчук Авксентій (арештований 1945 р.) об'явив мені, що я маю право декана і можу дозволяти священикам здійснювати богослужіння по греко-католицькому обряду у парафіях. Але єпископських прав я ні від кого не отримував і нелегальним єпископом ніколи не був.

Запитання. Яку практичну роботу Ви виконували, отримавши від Бойчука права декана?

Відповідь. Якої-небудь практичної роботи як декан я не проводив окрім як після організації Ініціативної групи по з'єднанню Греко-католицької церкви з Російською православною церквою приблизно в жовтні чи листопаді місяцях 1945 р. до мене звернувся настоятель монастиря ордена редемптористів Роман Бахталовський з проханням як йому поступати з такими священиками, які об'єдналися з православними і тепер бажають відмовитися від православ'я і назад приєднатися до Греко-католицької церкви. Я при цьому доручив Бахталовському таких

¹ Державний архів у Івано-Франківській області (ДАІФО). Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 20.

² Там само. Арк. 21.

священиків приймати до Греко-католицької церкви і дозволяти їм служити по греко-католицьким обрядам у своїх парафіях³.

Запитання. Назвіть прізвища хто із священиків звертався до Бахталовського із питання відмови від православ'я і переходу до Греко-католицької церкви?

Відповідь. Мені відомий лише один священик Закаляк Григорій, який служив в нього певний час священиком Покровської церкви в Станіславі. Інші прізвища мені невідомі. Зі слів Бахталовського мені відомо, що таких священиків до нього зверталось до 15 чоловік.

Запитання. По канонічним церковним правилам декан не має права приймати священиків до Греко-католицької церкви. Необхідно мати лише єпископські права. Значить Ви мали права єпископа після арешту Хомишина і ректора духовної семінарії Бойчука?

Відповідь. Дійсно по канонічним церковним правам декан не мав права приймати священиків до Греко-католицької Церкви. По цьому питанні я хочу заявити слідству наступне. У 1940 р., коли Західна Україна була звільнена Червоною армією, з Риму тобто з Ватикану були вказівки єпископам представити права деканам самостійно вирішувати питання про дозвіл священикам здійснювати богослужіння в парафіях по греко-католицькому обряду. У 1945 р. ректор духовної семінарії при зустрічі зі мною заявив, що я маю права декана у відповідності з вказівками від 1940 р. з Риму. Єпископських прав я ніколи не мав.

Запитання. Ви говорите неправду. Слідство вимагає дати правдиве свідчення коли і ким Ви призначені нелегальним єпископом Греко-католицької Церкви Станіславівської єпархії і яку практичну роботу провели як єпископ з 1945 р. по день арешту.

Відповідь. По суті питання яке Ви поставили відповіді дати не можу, бо не мав прав єпископа і роботи по управлінню Станіславівської єпархії не проводив.

Допит перервано

Протокол із моїх слів записаний вірно і мною прочитаний

Протокол допиту обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча

Допит розпочато 19 жовтня 1949 р. 11⁰⁰ год.

Допит завершено 19 жовтня 1949 р. 23⁰⁰ год.

Запитання. Слідство повертається до питання, яке було поставлене вам на попередньому допиті. Коли і ким Ви призначені нелегальним єпископом Греко-католицької Церкви Станіславівської єпархії і вимагає від Вас чесного зізнання.

Відповідь. У квітні місяці 1945 р. після арешту органами радянської влади греко-католицьких єпископів Хомишина і Лятишевського я в Станіславівській духовній семінарії зустрівся з ректором духовної семінарії Авксентієм Бойчуком, який повідомив мені, що у зв'язку з арештом єпископів, управління Станіславівської єпархії він прийняв на себе і тут же заявив, що він також побоюється на випадок свого арешту. Єпархією повинен управляти з правами єпископа – канонік Слезюк Іван⁴. У випадку арешту Слезюка його заміщає настоятель станіславського собору і він же заступник ректора духовної семінарії Вапрович Степан Федорович. Якщо буде арештований Вапрович, то управління єпархією переходить до мене. У квітні 1945 р. після моєї розмови з Бойчуком останній невдовзі був арештований органами КДБ, єпархію прийняв Слезюк. В травні 1945 р. він також був арештований, а потім арештували кандидата в єпископи і настоятеля собору Вапровича. Із травня 1945 р. управляти єпархією став я на правах єпископа.

Запитання? Які вказівки надавав вам Бойчук коли призначав вас нелегальним єпископом Станіславівської єпархії?

Відповідь. Яких-небудь вказівок він мені не давав, тому що я сам добре знав всі інструкції які стосуються управління єпархією.

³ Державний архів у Івано-Франківській області (ДАІФО). Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Сояка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 23.

⁴ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Сояка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 25.

Запитання. Розкажіть детально яка практична робота особисто вами була проведена після того як ви стали управляти Станіславівської єпархіїю.

Відповідь. В травні 1945 р. після арешту Вапровича я очолив Станіславівську єпархіїю. В тому ж травні була створена Ініціативна група по возз'єднанню Греко-католицької церкви з Російською православною церквою⁵. У м. Станіславі Ініціативну групу очолив декан Пельвецький. Він приблизно в останні числа травня всім парафіяльним священикам м. Станіслава і монастирям розіслав письмові запрошення з'явитися в приміщення єпархіального управління на конференцію. На запрошення Пельвецького ніхто не з'явився і конференція не відбулася. Приблизно 15 червня (не точно) 1945 р. Пельвецький вдруге скликав конференцію на яку заявили п'ять осіб: Костянтин Добрянський, Григорій Закаляк, Микола Монастирський, редемпторист Чабарин і я. На цей раз священики Добрянський і Закаляк дали згоду вступити до Ініціативної групи. Священники монахи у тому числі і я відмовилися. Із того часу почалася боротьба між Ініціативною групою по возз'єднанню і греко-католицькими священиками, які не бажали з'єднатися⁶. Коли було об'явлено духовенству Станіславівської єпархії, що греко-католицька Церква стоїть на службі папи Римського, який веде активну боротьбу проти радянської влади і країн народної демократії і що низка греко-католицьких священиків примкнули до Ініціативної групи по об'єднанню з Російською православною церквою, до мене в м. Станіслав із сіл почали приїжджати священики за порадою, яку їм позицію займати по відношенню до Ініціативної групи. Я усім роз'ясняв, що хто хоче бути до кінця вірним Греко-католицькій церкві і главі церкви Папі Римському той не повинен переходити на православ'я а продовжувати служити по греко-католицьким обрядам.

Приблизно у серпні 1945 р. в м. Станіслав відбувся собор станіславського деканату на якому багато священиків крім священиків-монахів приєдналися до православної Церкви. Після собору приходили на сповідь до тих священиків які не приєдналися. Таких священиків до сповіді не допускали, при цьому багато з них просили щоб їх прийняли назад до Греко-католицької Церкви. По цьому питанню до мене як католицького єпископа звернувся настоятель станіславського монастиря ордену редемптористів Роман Бахталовський за порадою як поступити з такими священиками і чи можна їх приймати до греко-католицької церкви і сповідати. Я Бахталовському дав розпорядження таких священиків приймати лише по всім канонічним церковним правилам Греко-католицької церкви. Тобто від священиків, бажаних відмовитися від православ'я і продовжити службу по греко-католицькому обряду, повинен приймати присягу в усній чи письмовій формі при двох свідках. Як Бахталовський пізніше мені доповідав, до закриття монастиря ордену редемптористів в м. Станіслав, він прийняв до 35 священиків.

Приблизно у вересні місяці 1945 р. Бахталовський прийшов до мене з пропозиціями для посилення боротьби з Ініціативною групою, пропозицією написати анонімного листа і розіслати всім священикам Станіславівської єпархії. На таку пропозицію Бахталовський дав свою згоду У листі Бахталовський закликав духовенство і віруючих виступити проти Ініціативної групи і возз'єднаних священиків. Вказаний лист носив антирадянський характер, в якому йшлося, що члени Ініціативної групи – гнилий елемент, який зрадив богу, Вірі, своєму народові. Далі Бахталовський в листі закликав з'єднаних з православ'ям священиків, щоби вони опам'яталися і розкалися і повернулися в свою віру, оскільки перемога близько і віра за греко-католицькою церквою. Лист був поширений на пишучій машинці в монастирі ордену отців Редемптористів у м. Станіславі.

Бахталовський особисто заявив мені, що має надійну людину (кого саме він не назвав), яка розмножить лист і в інших областях, розішле поштою духовенству і монастирям Станіславівської єпархії⁷. Невдовзі ця робота Бахталовського була виконана, листи почали поступати з міста Львів і міста Стрий.

⁵ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 27.

⁶ Там само. Арк. 28.

⁷ Там само. Арк. 31.

Окрім цього згідно моїх вказівок в період возз'єднання в 1945 р. і в 1946 р. до закриття монастирів робота проти возз'єднання здійснювалася наступним чином. У церквах священники читали проповіді, в яких закликали віруючих не переходити на православ'я, не приймати участі у богослуженнях у священників, які возз'єдналися. У тих місцях або парафіях, де вже не було греко-католицької Церкви віруючі мусили ходити на Служби Божі і на сповідь до Римокатолицьких польських костелів (підчеркування машиністки. – О. Є.)

Запитання: Слідству відомо, що Ви з 1945 р. по день арешту підтримували зв'язок і надавали матеріальну допомогу з арештованим митрополитом Сліпим, ректором Станіславської духовної семінарії Бойчуком та ін. та інформували останніх про стан справ у Греко-кат. Церкві в Стан. єпархії. Розкажіть детально яким шляхом і через кого ви здійснювали зв'язок з цими особами?

Відповідь: Хочу заявити слідству, що я в основному підтримував зв'язок з ректором семінарії Бойчуком через монахів Станіславівської єпархії, сестер Службениць. Приблизно в червні місяці 1946 р. Бойчук, не знаючи моєї точної адреси написав лист із табору настоятельниці монастиря Федині Параскевії із передачею мені листа. ...Я з Бойчуком вів переписку до 1948 р. Всі листи від Бойчука на мій адрес йшли на монастир службениць. 1946 р. після Львівського собору, в одному зі своїх листів, я післав Бойчукові інформацію про становище Греко-католицької церкви і список учасників собору і газетний матеріал про роботу собору. На цей лист Бойчук мені повідомив, що лагерна цензура цілком мій лист не пропустила і вручила йому лише газетний матеріал. Крім того, в 1948 р. я отримав також через монастир Службениць послання від митрополита Йосипа Сліпого. Послання було адресовано монахині сестер Службениць Козуб Іванні (по-батькові не пам'ятаю), яка проживала в м. Станіславі по вулиці Держинського, № 93. У 1946 р. 2 або 3 листа я писав в табір до єпископа Лятишевського і Вапровичу Степану. Лятишевському в тому ж 1946 р. один раз допомагав грішми, вислав в табір 200 руб.

Запитання: Хто вручив Вам послання від митрополита Сліпого?

Відповідь: послання від митрополита Сліпого мені особисто вручила настоятелька монастиря Службениць в м. Станіславі Дубик Андрія.

Запитання: Якого змісту було послання Сліпого?

Відповідь: Послання митрополита Сліпого мало антирадянський характер, в якому Сліпий звертався до священників і монахів монастирів ордену сс. василіян із закликом триматися греко-кат. віри, переносити всі труднощі і муки при радянській дійсності, вести боротьбу за укріплення Греко-католицької церкви. Повністю зміст послання не пригадую⁸.

Запитання. Де зараз послання Сліпого?

Відповідь: Через 2 чи 3 дні після отримання послання я передав його священнику-монахові василіянинові Дмитерку Степану Михайловичу для передачі в Гошівський монастир настоятелю монастиря Повх.

Запитання. Вам докладав Дмитерко про вручення послання настоятелю монастиря Повх?

Відповідь. Сам Дмитерко не докладав і я не цікавився. Думаю, що якщо я йому доручив, то він моє прохання виконав.

Запитання. Де проживає нині Дмитерко?

Відповідь. Дмитерко Степан Михайлович на даний момент проживає у родичів у с. Сопів Печеніжинського району

Запитання. Назвіть місця де і кому ви зачитували антирадянське послання Сліпого?

Відповідь. Послання Сліпого я особисто зачитував монахиням монастиря службениць в м. Станіславі, 1948 р., коли отримав. Більше нікому не зачитував.

Запитання. Ви сказали, що в 1945 і 1946 рр. настоятель станіславівського монастиря ордену редemptористів Бахталовський від 35 возз'єднаних священників прийняв клятву про перехід в греко-католицьку Церкву. Назвіть прізвища цих священників і де вони проживають нині?

⁸ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 34.

Відповідь. Всіх назвати я не можу. Знаю, що прийняли клятву брат Бахталовського – Корнил, Закаляк Григорій на даний час служить священиком у Станіславі в Покровській церкві, Ковбасюк Володимир на даний час проживає десь в селі, де саме – я не знаю. Інших прізвищ не пригадую.

Допит перервано.

Протокол допиту з моїх слів записав вірно і мною прочитаний⁹.

Протокол допиту звинуваченого Балагурака Володимира Ілліча

Допит розпочато 20 X 1949 11³⁰

Допит звершено 20 X 1949 23⁰⁰

Запитання. Встановлено, що після арешту митрополита Сліпого, єпископів Хомишина та ін. Ви як нелегальний єпископ Станиславівської єпархії встановили нелегальний зв'язок з Ватиканом і інформували Ватикан про становище уніатського підпілля і практичну антирадянську роботу проводили. Розкажіть детально про дане питання.

Відповідь. Я визнаю себе винним, що я як нелегальний єпископ Станиславівської єпархії інформував Ватикан про становище греко-кат. підпілля на території західних областей України, ця робота проводилася через настоятеля станиславівського монастиря ордену редемптористів Бахталовського Романа Даниловича при наступних обставинах. Перша інформація була направлена наприкінці 1945 р. приблизно в жовтні 1945 р. Бахталовський до мене в монастир Василян в м. Станіслав направив клірика Горелюка Петра аби я дав свідчення про стан справ в єпархії для Бахталовського, бо останній пише інформацію у Ватикан. У Ватикан я дав інформацію, що станом на жовтень 1945 р. на території західних областей України закрито рад. владою 10 монастирів ордену Василян. Зазначив, що керівництво монастирів арештовано органами радянської влади, перелічив прізвища арештованих: Градюк Віталій, Бобрецький Євтимій – секретар протоігумена, Чепаль Йосиф – ігумен Львівського монастиря отців василян, Пелех Модест – ігумен Жовківського монастиря і заступника ігумена Когут Маркіян і Савчин Маркіян. Далше вказав про арешт єпископів Сліпого, Хомишина, Лятишевського, Чарнецького, Будки, а також про арешт гр. кат. священиків.

Крім того, повідомив у Ватикан свідчення про роботу Ініціативної групи по возз'єднанню Гр. кат. церкви з Російською православною церквою, вказав кількість священиків (70 або 75 чоловік – точно не пам'ятаю які приєдналися до Ініціативної групи по возз'єднанню з православ'ям)¹⁰. Інших даних про керівництво Стан. єпархії, про проведення антирадянської роботи, про роботу проти Ініціативної групи по возз'єднанню до Ватикану писав особисто Бахталовський.

Запитання. Через кого Ви ще мали зв'язок із закордоном?

Відповідь. Наприкінці 1945 р. (місяць точно не пригадаю) зустрівся я з Бахталовським в Стан. монастирі сс. Василян. Бахталовський вдруге мені заявив, що потрібно направити інформацію через кардинала Інніцера, який проживав у Австрії в Ватикан (ідеться про австрійського політичного і релігійного діяча, теолога, архієпископа Відня (1932–1955) Теодора Інніцера (1875–1955)). Сказав при цьому, що краще би було якщо би направити кур'єра зі священиків який би отримав єпископський сан і повноваження для рукоположення греко-кат. духовенства. Бахталовський сказав, що чоловіка посилати небезпечно, бо його можуть частіше перевіряти при переході кордонів. Бахталовський запропонував направити жінку яка би володіла німецькою і польською мовою. Краще надіслати жінку за допомогою ОУНівського підпілля, яке може перейти безперешкодно кордони. У бесіді з Бахталовським я висунув невпевненість, що цю затію вдасться реалізувати. Але Бахталовський завірив мене, що має надійних людей серед ОУНівського підпілля (кого не назвав) які забезпечать безпеку, при цьому я погодився з Бахталовським. Тут же Бахталовський висунув кандидатуру для посилки за кордон ігумену станисл. жіночого монастиря Йосипу Ісопенко¹¹. Інформацію для посилки готував сам особисто Бахта-

⁹ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 36.

¹⁰ Там само. Арк. 39.

¹¹ Там само. Арк. 40.

ловський без моєї участі, а зі змістом інформації мене не знайомив. Мені лиш відомо, що приблизно в квітні 1946 р. я зайшов до Василянського монастиря сс. Василян до ігумені Йосипенко, яка повідомила, що збирається в небезпечну дорогу на завдання Бахталовського і попросила благословіння, що я і зробив. Йосипенко повідомила, що спочатку їде в розвідку, а куди саме не сказала. Виїзд Йосипенко від інших монахинь був скритим, і ніхто про це не знав. Після повернення мені Йосипенко повідомила, що перейти через кордон було неможливо і вона повернулася без результату.

Запитання. Куди Йосипенко повернула пакет який отримала від Бахталовського для передачі у Ватикан?

Відповідь. Про це мені невідомо. Або вона повернула Бахталовському або ліквідувала.

Запитання. Слідству відомо, що Ви крім Бахталовського особисто писали неодноразово інформацію про становище в уніатській церкві в Станіславській єпархії і передавали через своїх кур'єрів у Ватикан. Чому Ви про це мовчите?

Відповідь. Через спеціальних кур'єрів інформації я ніколи не посилав. Я пригадую один факт, що у вересні 1945 р. із м. Львова до мене в м. Станіслав в супроводі священника-редемпториста Зуба прибув священник Совяк, якого раніше не знав. Совяк при зустрічі зі мною одразу став цікавитися становищем в єпархії. Я до нього відносився з недовір'ям і спершу не відкривався перед ним як єпископ. Священик Зуб, якого я добре знаю відрекомендував мені Совяка як свою людину після чого я з Совяком почав говорити відкритіше. Совяк у бесіді зі мною почав висловлюватися з недовірою про роботу у Станіславській єпархії, головним чином він говорив, що в Станіславській єпархії багато греко-католицьких священників перейшло на сторону Ініціативної групи. Далше Совяк цікавився даними про кількість закритих монастирів і з'єднаних священників із православ'ям. Такі свідчення я дав йому в усній формі. Совяк запропонував мені зібрати по єпархії засоби для передачі арештованим єпископам. Я відповів, що про це мені відомо від священника Івана Котіва. В Станіславській єпархії збором грошей по районах займався клірик Петро Герелюк. Усього по єпархії було зібрано для арештованих єпископів 10 000 рублів, які Совяк повіз з собою до Львова. У розмові зі мною Совяк виявив намір зустрітися з ігуменом монастиря сс. Василян Шепетько, якого тоді в Станіславі не було.

Запитання. Які монастирі м. Станіслав і яку суму грошей внесли для арештованих єпископів?

Відповідь. Станіславський монастир оо. Василян вніс 1 000 руб., редемптористи – 1 000 руб. Священик Станіславського собору Монастирський Михайло – 500 руб. Жіночі монастирі грошей не давали.

Запитання. Для кого Совяк вимагав інформації від Вас по Станіславській єпархії?

Відповідь. Для кого саме Совяк мені не казав і я про це не знаю.

Допит перерваний.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний¹².

Допит від 25 жовтня 1949 р.

м. Київ. Допит розпочато в 1 год. ³⁰ хв.

Запитання. Вам пред'являється постанова від 25 жовтня 1949 р. ст. 54–10 част. 2 і 54–11 УК УССР. Зрозуміла вам суть обвинувачення і визнаєте себе винним?

Відповідь. Сутність обвинувачення згідно постанови від 25 жовтня 1949 р. з якою особисто ознайомлений для мене зрозуміла, статті ст. 54–10 част. 2 і 54–11 УК УССР мені роз'яснили. Винним у пред'явленні мені обвинувачення я себе визнаю повністю. Дійсно, починаючи з 1945 р, коли постало питання возз'єднання греко-католицької церкви з Російською православною церквою я, як переконаний греко-католик, зайняв ворожу позицію до цього руху і докладав зусиль збереження греко-католицької церкви, утверджуючи політику Ватикану, яка була ворожою Радянському союзу. У тому ж 1945 р. був призначений нелегальним єпископом Греко-католицької церкви і по суті очолив уніатську опозицію. Разом з ворожо налаштованим до радянської влади колишнім ігуменом монастиря отців редемптористів в м. Стані-

¹² ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 43.

славі Романом Бахталовським організував розсилку анонімних листівок антирадянського змісту, поширював такого ж змісту послання єпископа Сліпого, яке отримав з місця ув'язнення. Разом з Бахталовським брав участь¹³ в організації руху нелегальним шляхом антирадянської інформації Ватикану. Інформував прибулого до мене спеціально священика Совяка про стан справ Греко-католицької церкви в Станіславській єпархії. І організував збір грошей для допомоги арештованим греко-католицьким єпископам. Серед священиків і вірян проводив пропаганду збереження греко-католицької церкви.

Запитання. Чим бажаєте доповнити свої свідчення по суті пред'явленого Вам обвинувачення?

Відповідь. Доповнити свої свідчення по суті обвинувачення не можу

Допит закінчено 3 год. ⁴⁵ хв.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний у чому і розписуюся.

Допитав нач. відділу слідчастини МГБ УССР підполковник Олейник¹⁴.

Протокол допиту обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 28 жовтня 1949 р. м. Київ, допит почався в 12 ³⁵.

Запитання. З ким із учасників підпілля ОУН Ви особисто підтримували зв'язок?

Відповідь. Особисто я з учасників підпілля ОУН нікого не знаю і ні з ким з них не зустрічався, мені також нічого конкретно не відомо про діяльність цієї організації.

Запитання. Ви говорите неправду. Слідчі органи володіють матеріалами про Ваші зв'язки з ОУН. Чому Ви каже неправду?

Відповідь. Слідчі органи я не обманюю, але особисто мені ні з ким із учасників ОУН зустрічатися не доводилося і антирадянську роботу ОУН я не підтримував і не розділяв поглядів українських націоналістів. У цій частині я поступав як греко-католицький священик¹⁵.

Запитання. Ви не поспішайте із завіряннями. Якщо Ви не розділяєте погляди українських націоналістів то чому Ви закликаєте населення підтримувати підпілля ОУН?

Відповідь. Це неправда. Я ніколи не закликав населення підтримувати ОУН.

Запит. А як розуміти використання з Вашого боку підпілля ОУН для зв'язку із закордоном?

Відповідь. Особисто я для зв'язку з закордоном послугами ОУН не користувався і такого зв'язку не мав. Про це мусив знати Бахталовський Роман оскільки про можливість зв'язку із закордоном через підпілля ОУН говорив би мені. Бахталовський наприкінці 1945 р. звернувся до мене з пропозицією направити інформацію про становище Греко-кат. Церкви у Ватикан, що я підтримав. Коли ж постало питання про практичне застосування мого наміру то Бахталовський сказав, що він має можливість перенаправити інформацію у Ватикан через закордонні канали ОУН. Яким саме чином і кого із учасників ОУН мав на увазі Р. Бахталовський мені не відомо. Я не цікавився і він мені не говорив.

Запитання. Йосипенко Вам доклала про зв'язок з ОУН?

Відповідь. Про свій зв'язок з учасниками і організаціями ОУН Йосипенко мені не говорила. Правда коли Йосипенко виїжджала із Станіслава для нелегального переходу закордон із пакетом від Бахталовського і просила на це моє благословіння, то говорила, що здійснити нелегальний перехід кордону вона повинна при допомозі підпілля ОУН на що отримала детальну інструкцію від Бахталовського. Способом зв'язку з підпіллям ОУН ні з ким конкретно з учасників ОУН Йосипенко я не цікавився і вона мені детально з цього приводу не говорила.

Допит закінчено в 16 ³⁰.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив начальник відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник¹⁶.

¹³ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 46.

¹⁴ Там само. Арк. 47.

¹⁵ Там само. Арк. 49.

¹⁶ Там само. Арк. 50.

Протокол допиту обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 1 листопада 1949 р. м. Київ, допит почався в 12⁴⁵.

Запитання. Де ви жили і чим займалися у час тимчасової німецької окупації України?

Відповідь. Війна Німеччини проти СРСР застала мене в Станіславі, де я і проживав весь час німецької окупації України. Весь цей час я був ігуменом монастиря отців Василіян, настоятелем школи, викладачем Закона божого у міській семилітній школі і духівником монастирів сс. Василіянок в м. Станіславі. За винятком декількох викликів в близькі села для відправлення богослужіння, із Станіслава я ніколи не виїжджав.

Запитання. Яке відношення мали особисто Ви і монахи у вашому підчиненні до листів окупаційної влади?

Відповідь. Ані я ані монахи під моїм керівництвом до окупаційної влади не мали відношення. Ніхто з нас органи влади ...не приймали. Я, як ігумен монастиря, виконував всі розпорядження місцевих і воєнних окупаційних властей, зокрема для представлення приміщення монастиря для зберігання зернових і для польової почти, платили податки. Своєї ініціативи у сприянні становленню німецької влади я не виявляв і забороняв це робити своїм підлеглим.

Запитання. Відомо, що ви і підлеглі вам монахи проводили активну антирадянську діяльність, сприяли окупаційній владі. Чому ви це намагаєтеся скрити?

Відповідь. 1941 р., виконуючи розрядження колишнього правлячого єпископа Станіславської єпархії Хомишина, я зачитав в церкві його послання віруючим у якому він закликав населення підчинитися і всіляко сприяти німецькій окупаційній владі, вихваляв Гітлера як визволителя українського народу, здійснював наклепи на радянську владу і комунізм. Після зачитання цього послання я, звісно, коментував його в антирадянському дусі і в свою чергу закликав населення виконувати розпорядження німецьких властей. Крім зачитання цього послання Хомишина і мого виступу, іншої допомогової антирадянської діяльності я не проводив. Це правда і прошу вірити мені у цій частині.

Запитання. Який наказ Ви отримували від вищої влади ордену отців Василіян у частині відношення до німецьких окупаційних властей?

Відповідь. Весь період окупації від вищого керівництва ордену Василіян не отримував жодних вказівок.

Допит закінчено в 17 00.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив начальник відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник¹⁷. Протокол допиту обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 12 листопада 1949 р. м. Київ, допит почався в 12³⁰

Запитання. Кого ви знаєте зі священників уніятів, які залишилися в опозиції до Російської православної церкви?

Відповідь. Зі священників греко-католиків які залишилися в опозиції до Російської православної церкви мені як єпископу відомі такі особи:

1. Бахталовський Роман (по-батькові не знаю), колишній ігумен монастиря отців редемптористів в м. Станіславі. Арештований органами МГБ в 1949 р. Про його опозиційну діяльність до російської православної церкви і антирадянську діяльність я детально розказав на попередніх допитах.

2. Совяк (імені і по-батькові не знаю). В 1945 р. приїжджав до мене в м. Станіслав зі Львова. Я йому передав усно інформацію про стан справ греко-кат. Церкви в Станіслав. єпархії і 10 тис. рублів грошей, які я зібрав для допомоги арештованим єпископам (Хомишину, Лятишевському та ін.). Приїжджав Совяк з його слів від колишнього канцлера єпископа львівського Котіва Івана (арештований) спеціально для збору грошових засобів арештованим вищим чинам духовенства греко-кат. Церкви. Звідки походить Совяк мені невідомо. Він мені говорив, що служив секретарем або канцлером єпископа львівського Бучка Івана. Із Совяком зустрічався усього один раз.

¹⁷ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 53.

3. Гірняк Йосиф. Біля 50 років. До травня 1945 р. був викладачем догматики в Станіславській духовній семінарії. Після возз'єднання Греко-католицької церкви з Російською православною церквою, Гірняк весь час проживав у м. Станіславі, на протязі цього часу Гірняк весь час заходив до мене і ми як старі знайомі спілкувалися на церковні і побутові теми. Згадували минуле і обговорювали окремих священників. Гірняк переконаний греко-католик, звісно в розмовах зі мною виявляв незадоволення радянської владою у зв'язку з ліквідацією Греко-католицької церкви. Останній раз я зустрічався з Гірняком в січні 1949 р., у той час він працював касиром в станіславській дитячій лікарні¹⁸.

4. Шкредко Володимир (здається Іванович), приблизно 1914 р. н. До жовтня 1945 р. був священником, монахом монастиря василіян в м. Чорткові, Тернопільської обл. Після ліквідації монастиря отців василіян у м. Чорткові Шкредко приїхав до м. Станіслава, де я з ним і познайомився. Сам він уродженець с. Маринопіль Жовтневого району Станіславської області. До дня мого арешту працював касиром в станіславській центральній лікарні. З ним я зустрічався дуже рідко. Знаю, що він по своїм переконанням залишився переконаним греко-католиком, але про його антирадянську діяльність мені нічого невідомо.

5. Лушпинський Іларіон, біля 60 років. До 1945 р. був священником парафії десь у Тернопільській області, а після возз'єднання залишив парафію і повернувся до м. Станіславава. Проживає у своєму приватному будинку по вул. колишній Кубаштала (нині Григорія Крука. – О. С.). З ним зустрічався ще в 1946 р. і окрім того, що він залишився переконаним греко-католиком мені про нього нічого невідомо.

6. Зінько Григорій, близько 60 років. Був деканом у с. Остриня Станіславської області. Після закриття церкви залишився працювати в с.Остриня, але чим він займається я не знаю. Особисто я з ним бачився ще в 1946 р. в монастирі с. Погоня куди він приїжджав відправляти службу на Свято Успіння.

7. Бориславський Микола. До 60 років. Був священником в с. Пасічна Станіславського району. Там і проживає. Бачився з ним в 1945 р. Його я знаю як аполітичну людину. Він має велику бібліотеку і займається вивченням церковних книг. В 1945 р. він звертався до мене з питанням як бути у зв'язку з возз'єднанням греко-католицької церкви з православною і моя порада – залишатися вірним греко-католицизму він прийняв і таким залишається до останнього часу.

8. Грабець (імені і по-батькові не знаю), років 50, був катехитом в м. Обертин біля Коломиї. З ним я бачився усього один раз в 1945 р. і про нього нічого не знаю. До мене він тоді також звертався за порадою куди йому пристати. Я йому порадив залишитися вірним папі Римському і він залишився греко-католиком.

9. Ріпецький Роман, більше 60 років. Із Коломийського району. Але де саме він був священником я не знаю, оскільки бачився з ним усього один раз в 1946 р. Знаю про нього лише те, що він не ввійшов до православної церкви.

10. Повх Мар'ян, 80 років. Ігумен монастиря отців василіян в с. Гошів Болехівського району Станіславської області.

11. Грень Михайло. 1907 р. н.

12. Шабан Мар'ян, приблизно 35 років.

13. Раскіп Петро, 1909 р. н.

14. Городиський Іван, 45 років.

15. Колодій Яків Ілліч. 1900 р. н.¹⁹

Усі перераховані священники – монахи монастиря отців василіян.

16. Дмитерко Степан Михайлович 1919 року народження, колишній монах монастиря василіян в с. Погоня Станіславської області. На сьогодні він працює касиром на складі будівельних матеріалів в м. Коломия. Станісл. області. Зустрічався з ним останній раз в січні 1949 р. Про його антирадянську діяльність мені нічого невідомо.

17. Тимчук Ярослав, 25 років.

¹⁸ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 55.

¹⁹ Там само. Арк. 57.

18. Алишкевич Йосафат (монастирське ім'я).
19. Криницький Рафаїл, 70 років
20. Гураль Петро, 30 років.
21. Когутяк Юрій, 1905 р. н.

Всі перелічені були священниками монахами ордену василіян. Після закриття монастирів всі працюють на громадській роботі, але з ними я давно не зустрічався. І де вони знаходяться на сьогоднішній час, я не знаю. Крім того, мені відомі священники-монахи ордену отців-редемптористів, які також залишилися вірними Греко-католицькій церкві.

22. Зуб.

23. Дмуховський.

24. Орищук.

Але я до них жодного відношення не маю і про їхню діяльність нічого не знаю.

Запитання. Яку організаційну роботу Ви проводили серед священників, які залишилися в опозиції до російської православної церкви?

Відповідь. Ніякої організаційної роботи серед перелічених мною вище осіб я не проводив.

Запитання. По цьому питанню Ви ще будете допитані, оскільки ви просто скриваєте про свою діяльність як нелегального єпископа.

Допит закінчено о 16²⁰ год.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив начальник відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник²⁰.

Протокол допиту обвинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 17 листопада 1949 р. м. Київ. Допит почався о 13²⁰.

Запитання. Яку антирадянську роботу як нелегальний єпископ Ви проводили крім Вашої діяльності, пов'язаної з Бахталовським, Йосипенко, Совяком та іншими, про що Ви показали на попередніх допитах?

Відповідь. Крім моєї антирадянської діяльності, пов'язаної з Бахталовським та іншими про що я вже говорив на попередніх допитах, я як духовна особа, яка отримала права єпископа Станиславівської єпархії Греко-кат. Церкви майже нічим не займався за винятком вирішення окремих питань священникам, які до мене зверталися.

Запитання. Які саме питання і з ким Ви вирішували?

Відповідь. До мене як до особи, яка отримала права єпископа Станиславівської єпархії Греко-кат. Церкви зверталися з проханнями і пропозиціями, порадами наступні особи:

1. Надрага Олександр, звернувся до мене 7 січня 1949 р. з пропозиціями провести роботу по прийому назад в Греко-католицьку церкву священників уніатів Богородчанського району, які формально перейшли в Православну російську церкву, а тепер бажають повернутися назад до своєї попередньої греко-кат. Церкви. З числа таких священників Богородчанського району Надрага по прізвищу назвав мені лише двох – Кисілевського, декана Богородчанського деканату і Волощука з с. Ляхівці Богородчанського району. Стан. області. Як говорив Надрага в Богородчанському районі крім Кисілевського і Волощука є ще багато священників, які бажають повернутися знову в греко-католицьку церкву і офіційно оформити це повернення. У зв'язку з цим Надрага пропонував виїхати в Богородчанський район або направити туди окремого священника, який залишився вірним ГКЦ і просив йому надати єпископський сан. У цій частині і він сам був готовий виїхати в Богородчанський район і проведе там роботу. А потім, як казав Надрага, за Богородчанським районом розпочнуть таку ж роботу і священники-уніати, які прийняли православ'я і в інших районах. Надрага пропонував розгорнути нелегальну діяльність по скріпленню позицій і відродженню Греко-кат. Церкви. Я висловив Надразі свою думку, що не вірю священникам, які вже один раз порушили клятву, яку дали папі Римському і перейшли у важку хвилину для нашої церкви в іншу віру і немає в них впевненості в їх твердості і вірності греко-католицькій церкві. Сказав йому, що таку роботу проводити не вартує, жодних прав і санкцій на проведення нелегальної діяльності в Богородчанському районі я йому не даю, також

²⁰ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 59.

сам не буду займатися такою роботою²¹. Ця розмова у мене з Надрагою відбулася в присутності колишнього викладача Станіславської духовної семінарії Гірняка Йосифа в квартирі Гірняка в м. Станіславі по колишній вулиці Красінського 12 (нині Маланюка. – О. Є.), куди ми з Надрагою були запрошені на іменини.

Священик Йосиф Гірняк, який брав участь у моїй розмові з Надрагою підтримав мою думку, всилив острах, що такі дії з нашого боку обов'язково викличуть репресії зі сторони органів радянської влади. Надрага колись був помічником настоятеля Станіславського собору, а після ліквідації ГКЦ навчався в Станісл. медичному інституті, а в 1949 арештований.

Священик с. Підпечари Станіславського району Глібовицький Теофіл в 1945 р. звертався до мене з проханням дозволити користуватися правами єпископа в частині відправлення релігійних обрядів, якими користувався ще з 1949 р. з санкції єпископа стан. Хомишина, але у зв'язку з його арештом не знав чи може користуватися цими правами і надалі. Я йому надав користуватися правами, які йому надав єпископ Хомишин.

Священик-монах Погонського монастиря василіян Дмитерко Степан Михайлович також в 1945 р. звернувся до мене з проханням надати йому права єпископа в частині відправи релігійних обрядів у Церкві, яку він тоді обслуговував. Я йому дав такі права.

Вальницький, колишній священик уніат (арештований в 1945 р.) звернувся до мене за дозволом відправляти два рази богослужіння в с.Вовчинець, де в той час не було священика і я йому дозволив це зробити.

Вище згаданий мною Гірняк звернувся до мене з проханням дозволити йому зменшити для нього кількість обов'язкових для служителя культів коженденних молитов. Я йому також це дозволив, задовільнив його прохання²².

Запитання. А хто взагалі знав вас як нелегального єпископа?

Відповідь. Крім Надраги, Гірняка, Вальницького, Глібовицького, Дмитерка і Бахталовського мене як нелегального єпископа Стан. єпархії греко-кат. Церкви знали: ігумен Гошівського монастиря василіян Повх, монахи-священики того ж монастиря Колодій і Грень, а також колишній мій помічник в станіславському монастирі Василіян Луб. Можливо, що вищеназвані особи в свою чергу комусь розказували про мене як нелегального єпископа, але я про це не знаю і інших осіб назвати не можу.

Запитання. Совяк Ярослав знав Вас як нелегального єпископа?

Відповідь. Особисто я Совяку не говорив про це, що мені дані права єпископа і якщо би він про це знав, то про це йому міг сказати лише Бахталовський, бо Совяк раніше був у монастирі отців-редемптористів.

Запитання. Продовжуйте. Яку ще роботу Ви проводили після закриття Вашого монастиря?

Відповідь. В серпні 1947 р. я прийняв присягу від заново вступивших до ордену СС Службниць шести монахинь, прізвища яких я не пригадаю. Крім того, декілька раз відправляв богослужіння в монастирі Службниць м. Станіслава і в серпні 1947 р. прочитав проповідь в Гошівському монастирі Василіян. Іншої антирадянської і взагалі церковної роботи я як нелегальний єпископ не проводив. Знав, що мене за нелегальну діяльність можуть репресувати.

Запитання. Ви говорите неправду. Відомо, що Ви до дня вашого арешту проводили активну антирадянську роботу. Чому Ви скриваєте це? Що було в дійсності?

Відповідь. Я вирішив органам слідства давати тільки правду. Іншої діяльності після возз'єднання Греко-кат. Церкви з російською православною церквою я не проводив.

Допит закінчено в 16, 20 18 листопада 1949 р. Проводився з перервою з 16¹⁰ до 13²⁵ год.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допитав начальник відділу, слідчий МГБ УССР підполковник Олійник²³. Протокол допиту звинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 26 листопада 1949 р., м. Київ.

²¹ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 70.

²² Там само. Т. 1. Арк. 72.

²³ Там само. Арк. 74.

Допит розпочато в 13¹⁵.

Запитання. На попередніх допитах Ви називали Гірняка Йосифа. Скажіть з якого часу Ви його знаєте і що Вам про нього відомо?

Відповідь. Гірняк Йосиф Юстинович, 1902 р. н. походить із сім'ї священика. Батько його до 1944 р. був деканом Станіславського деканату, який розміщувався в с. Ямниці Стан. району і області. Сам Гірняк Йосиф, якого я особисто знаю приблизно з 1937 р. до возз'єднання Греко-католицької церкви з Російською православною церквою був викладачем (професором) Станіславської духовної семінарії, але в той час я його знав тільки як викладача і ближче познайомився з ним вже після закриття монастиря василіян, де я був ігуменом і ліквідації духовної семінарії. Після возз'єднання ГКЦ з російською православною церквою, Гірняк весь час проживав у Станіславі. У травні 1945 р. Гірняк був арештований органами МГБ, був під стражею близько півроку, потім його звільнили. Причини його арешту мені невідомі. Після звільнення з-під стражі Гірняк працював на різних громадських роботах, закінчив курси шоферів і останній час працював касиром у Стан. дитячій лікарні. Як старі знайомі, ми з Гірняком іноді зустрічалися, згадували переважно минуле обговорювали дії і становище окремих наших спільних знайомих священиків, а більше бесідували на побутові теми. Мені відомо, що Гірняк був і залишився переконаним греко-католиком, православ'я не прийняв і звісно і у приватних розмовах зі мною виявляв незадоволення радянською владою в існування якої ми вбачали причину падіння Церкви на території Радянського союзу. Але деталі цих розмов я зараз уже не пам'ятаю.

Запитання. Гірняк знав вас як нелегального єпископа?

Відповідь. Так, знав. В 1945 р. або 1946 р. Гірняк звертався до мене як нелегального єпископа Стан. єпархії Гр. кат. церкви із проханням відмінити йому частину призначених кожному священику пощоденних молитов у зв'язку із занятістю його на роботі. Прохання Гірняка я задовільнив. Про те, що я отримав єпископські права Гірняк знав, очевидно, від колишнього ректора духовної семінарії Бойчука, від якого я і отримав ці права. Крім того, 7 січня 1949 р. я по запрошенню Гірняка був на його іменинах, куди був також запрошений колишній помічник настоятеля Станіславського собору Надрага (арештований). Надрага тоді звернувся до мене із запрошенням розвернути роботу по прийому назад в греко-кат. віру священиків у свій час прийнявших православ'я і тим самим формально порвавших з греко-католицизмом, але в душі залишилися греко-католиками. Роботу цю, як пропонував Надрага вартує почати з Богородчанського району, де за словами Надраги у нього вже підготовлений ґрунт. Серед числа священиків, які виявили бажання зірвати з православ'ям і знову повернутися до Греко-кат. Церкви Надрага назвав: декана Богородчанського деканату Кисілевського Зіновія і священика с. Ляхівці Волощука (імені, по-батькові не знаю). Як говорив Надрага, у Богородчанському районі багато священиків намагаються розірвати з Російською православною церквою і знову перейти в греко-католицьку церкву. У зв'язку з цим Надрага пропонував виїхати в Богородчанський район мені особисто або направити туди досвідченого священика, який залишився вірним греко-кат. Церкві і накінець просив надати йому єпископські права в частині прийому священиків в ГКЦ і що він сам проведе цю роботу в Богородчанському районі. Надразі я тоді єпископських прав не дав і заборонив займатися цією діяльністю, оскільки з одного боку боявся репресій зі сторони органів радянської влади, а з іншої – просто не вірив священикам, які один раз уже зрадили свою віру. У цій нашій бесіді приймав участь Гірняк, який підтримав мою думку і висловив страх підпасти під репресії. Більше про Гірняка нічого не знаю²⁴.

Запитання. А що вам відомо про Кисілевського і про Волощука?

Відповідь. Крім того, що я сказав вище про Кисілевського і Волощука я більше нічого не знаю. Волощука я ніколи не зустрічав, а Кисілевського один раз бачив ще в 1940 або 1941 р. Близько з ним не знайомий.

Допит закінчено в 16 45 хв.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив на-

²⁴ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 77.

чальник відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник²⁵. Протокол допиту звинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 1 грудня 1949 р., м. Київ.

Допит розпочато в 14 год.⁵⁰

Запитання. Уточніть що Ви знаєте про Совяка.

Відповідь. Як я зазначав на попередніх допитах, Совяка у своєму житті я зустрічав тільки один раз і знав його дуже мало. Зі слів ієромонаха Стан. монастиря редемптористів Зуба, який познайомив мене зі Совяком і самого Совяка, мені лише відомо, що він в минулому був секретарем або канцлером колишнього єпископа львівського Бучка Івана. На вигляд Совяку 34–35 років, середнього росту, був з невеликою чорною бородою. Одягнутий в чорну священичу рясу, зверху пальто також чорного кольору і темна шапка. Кидалося у вічі, що весь одяг Совяку був повністю новий і акуратно підходив по фігурі. Сам Совяк виглядав інтелігентною людиною, видно було, що він тривалий час був серед вищого духовенства. Пізніше, коли я був у Гошівському монастирі василіян хтось із священиків-монахів цього монастиря в приватній бесіді казав мені, що про священика Совяка ходять нехороші слухи щодо його особистої поведінки у побуті. Але деталями я не цікавився і зараз не пам'ятаю про які саме проступки йшла мова. Тоді ж я дізнався, що Совяк служить священиком у якомусь селі в Долинському районі Стан. області неподалік від Гошівського монастиря. Більше нічого про Совяка як людину і священика я не знаю, крім того, що він не прийняв православ'я.

Запитання. Розкажіть детально, де і у зв'язку з чим Ви зустрілися зі Совяком?

Відповідь. 1945 р. органами рад. влади було арештоване деяке вище духовенство греко-кат. Церкви: митрополит Сліпий, протоігумен ордену Василіян Градюк, єпископ Хомишин та ін. У зв'язку з цим серед греко-кат. духовенства розгорнулася робота по збору засобів для допомоги арештованим. Керував цією роботою колишній канцлер львівського єпископа Котів. По Стан. єпархії нами було зібрано 10 тисяч рублів. При чому із зібраних грошей приблизно 7 охоронялося у мене, а інші – в монастирі редемптористів²⁶. запросив Совяка в свою кімнату, де тоді була одночасно і столова монастиря. Ми з Совяком присіли за стіл і коротко поспілкувалися. Після того я висунув із писемного столу близько семи тисяч грошей і в присутності Совяка перерахував їх і вручив їх. Бесіда і передача грошей тривала приблизно півгодини, після чого він пішов і я його більше не бачив. Розписки про отримання грошей я від нього не брав, оскільки рахував що ці гроші плануються на високі цілі і ніхто ними зловживати не буде.

Допит закінчено в 16 год. 30 хв.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив начальник відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник²⁷. Протокол допиту звинуваченого Балагурака Володимира Ілліча від 7 грудня 1949 р., м. Київ.

Допит розпочато в 13⁴⁰.

Запитання. Ви точно пам'ятаєте, що Совяка до Вас привів саме Зуб?

Відповідь. Так, я пам'ятаю, що Совяка привів до мене з монастиря і познайомив мене з ним саме ієромонах, редемпторист Зуб і ніхто інший. Більше того, приблизно за тиждень перед моїм знайомством із Совяком при зустрічі з ієромонахом Зубом я запитав останнього – чи знає він через кого можна передати гроші в м. Львів Котіву. Зуб повідомив, що у них нещодавно був львівський священик Совяк і що він невдовзі знову буде в м. Станіславів і забере для передачі Котіву гроші зібрані нами у фонд надання допомоги арештованим органами Радянської армії вищим чинам Греко-кат. Церкви. Тоді ж він коротко розповів мені усе що йому було відомо про Совяка і про що я вже розказав на попередніх допитах.

Запитання. Значить, Совяк не був випадковою особою через яку ви передавали гроші?

Відповідь. З того, що мені повідомляв Зуб я зрозумів, що Совяк свідомо приїжджав за грішми і був особою уповноваженою Котіва.

²⁵ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 84.

²⁶ Там само. Арк. 87.

²⁷ Там само. Арк. 88.

Протокол допиту з моїх слів записаний правильно і мною прочитаний. Допросив начальника відділу слідчий МГБ УССР підполковник Олійник²⁸.

Продовження – у наступному номері.

**MATERIALS OF THE CRIMINAL CASE OF THE BISHOP OF THE UNDERGROUND UKRAINIAN GREEK CATHOLIC CHURCH GRIGORY BALAGURAK
(Part 1)**

Oksana SIRETSKA (ZATORSKA)

*St. Karpatska 6. sq. 38,
03087, Ivano-Frankivsk, Ukraine,
e-mail: siroksana@ukr.net*

Oleh YEHRESHII

*Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Department of History of Ukraine and methods of teaching history
Shevchenko St. 57, Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine
e-mail: ludyna@ukr.net*

Summary

In the article the authors reveal the materials of the criminal case of the bishop of the underground Ukrainian Greek Catholic Church Hryhoriy Balagurak, which were instituted against him by the Soviet special services in 1949. Today this case (№ 7498 P) is stored in the State Archives of Ivano-Frankivsk region. The aim of the article is to cover only an excerpt from the criminal case against Bishop H. Balagurak, which depicts the protocol of the interrogation of the priest. The authors of these lines when translating from Russian into Ukrainian tried to preserve the authenticity of the document.

The article also preserves the authenticity of the language of the investigation, focusing on the most eloquent materials of the interrogation of the priest. Soviet special services tried to find out information about the underground fathers of the UGCC who remained at large, to find out their names and places of residence. Of particular interest is the questionnaire of Bishop Hryhoriy Balagurak, also published in the criminal case. It contains valuable informative information about the place of birth, address, nationality, citizenship, education, profession and specialty, family composition, social origin of the detainee.

Keywords: *Materials of the criminal case, bishop, Hryhoriy Balagurak, Underground Ukrainian Greek Catholic Church, Soviet special bodies.*

Налійшла до редакції 22 червня 2022 р.

²⁸ ДАІФО. Ф. Р-2157. Оп. 1. Спр. 7498 П (По звинуваченню Балагурака Володимира Ілліча, Бахталовського Романа Даниловича, Совяка Ярослава Михайловича : в 3 т.). Т. 1. Арк. 90.